

DE VAL VAN DE VREDEBORCH

Toneelstuk voor de 7e klas
geschreven door Frans Joling

naar het boek van Thea Beckman:
De val van de Vredeborch

Utrecht, mei 1993

DE VAL VAN DE VREDEBORCH

Spelers:

Jan Jacobs van Leemputten
Catharina Berges van Voorne
Willem (brouwer)
Digna
Adam
Daniël
Catrientje
Griete
Peter van Dam
Don Francisco
Runèz
Simon
Christiaan
Elvira
Brouwers (2 à 6)
Waard
Boer
Mozos I, Mozos II, Mozos III
Spanjolen (4 tot 10)
Vrouw I, Vrouw II, Vrouw III
Non I, Non II, Non III
Beul
kleuterklas
klas 3 en/of 4

1E AKTE

Decor: Vlaams landschap/landweggetje

Een leeg toneel. Jan Jacobs komt, met plunjezak, het toneel op; al steentjes wegschoppend, gooiend, danig uit z'n humeur.

Jan Jacobs Verbannen uit de stad van Antwerpen, uit Antwerpen zeg ik jeh, de mooiste stad van de wereld. En waarom? Alleen omdat die vervloekte Dominicanen zonodig hun proces moesten hebben. Onschuldigen veroordelen wegens ketterij!, de schurken. En dat, terwijl ik me helemaal niet bezig houdt met geloofsaangelegenheden. Gelukkig heb ik het geld, dat ik met hard werken in de brouwerij heb verdiend ongemerkt mee kunnen nemen. Maar ja, wat heb ik eraan? M'n toekomst-droom, een goeie baan, een vrouw en kinderen, ligt in duigen! Waar moet ik heen? Ze zeggen dat er in het noorden, in Amsterdam, wel vraag is naar Brabantse bierbrouwers. Amsterdam is een grote stad, volop handel. Het is het beste dat ik daar maar heenga.

Jan loopt door, verdwijnt van het toneel en komt weer opnieuw op, nu beter gehumeurd. Hij fluit het liedje: slaat op den trommele.

Jan Waar ken ik dat lied toch van? Ik heb het ooit horen zingen Ja, 's avonds laat door de straten van Antwerpen!

Hij loopt fluitend verder, staat stil en kijkt in de verte.

Jan Maar wat is dat daar? Een op hol geslagen paard met een koets erachter! Oh, oh, dat gaat mis, daar moet Jan Jacobs aan te pas komen!

Hij rent het toneel af; gehinnik van een paard; "ho, ho, braaf"-geroep. Jan verschijnt opnieuw met naast hem een dame in keurige kleding.

Jan Rustig maar dame, rustig, alles komt goed. Heeft u uzelf pijn gedaan?

Dame Ik snap niet wat er gebeurde, ze moet ergens van geschrokken zijn. Is me dat schrikken zeg. Dank voor je hulp! Je hebt m'n leven gered!

Jan Nou, nou, dame, u overdrijft wellicht. Het dier zou uit zichzelf òòk wel tot staan zijn gekomen.

Dame Nou, in ieder geval ben ik blij dat je me gered hebt. Kom, ik zal je ervoor belonen! Even verderop is een herberg, daar kunnen we wat gaan drinken.

Ze lopen voort, er wordt een tafel en stoelen neergezet. Een waard komt op, poetst een kandelaar, zet die op de tafel.

Waard Een waard van mijn postuur komt immer plaats tekort. Ja, ja, het zal wel wezen, maar in deze tijd, waarin niemand elkaar nog vertrouwt, kan je nog zo'n postuur hebben, je zaak draait er niet beter om! En àls ze komen, dan willen ze nog op de pof ook! Nee, .. de tijden zijn slecht.

Jan en de dame komen binnen.

Dame Antwerpen? Wie verlaat er nou een stad als Antwerpen! Zo een prachtige

stad! Nee, heerschap daar zit méér achter. (tot de waard) Twee bier graag!
(ze gaat zitten).

Dame Maar vertel me nu, hoe heet je eigenlijk?

Jan Mijn naam is Jan Jacobs van Leemputten.

Dame En de mijne Catharina Berges van Voorne.

De waard brengt twee kroezen bier binnen. Ze pakken de kroezen op, klinken en willen drinken. Jan haalt zijn neus op:

Jan Bah, wat een bocht. Bij ons in Antwerpen brouwen we het veel beter. De krieken op de eikenhouten vaten bezorgen een bier van zoetere kwaliteit. Bovendien zorgt de nagisting in het vat voor een zwaarder percentage.

Catharina Het grootste probleem in de brouwerij is op het moment het verkrijgen van goeie hop en fris water. Te veel bier wordt gemaakt van slecht water!

Zet zetten tegelijkertijd de kroezen neer, kijken elkaar aan en schudden elkaar lachend de hand.

Jan U komt uit een brouwersfamilie!

Catharina En jij, jij bent een brouwer!

Jan Ik ben op weg naar Amsterdam, daar is wellicht plaats voor een goeie meesterbrouwer.

Catharina Maar waarom niet naar Utrecht? Utrecht is een stad waar mensen als jij met open armen ontvangen worden. Mijn broer bijvoorbeeld. Hij zal je graag in dienst nemen, want dan is hij de enige in Utrecht die een echte Brabantse brouwer in dienst heeft. Bovendien, Utrecht is een zeer verdraagzame stad. De inquisitie laat zich er nog niet zien. Natuurlijk zijn er al lang vele Lutheranen en Calvinisten, maar het stadsbestuur is keurig katholiek.

Jan kijkt argwanend en Catharina vervolgt: En Jan, wat ben jij eigenlijk?

Jan Ik, eh, ik ben niks, ik weet het niet, maar m'n oom zei dat er veel goeds in zit, in dat nieuwe geloof... en dat heeft hem de kop gekost.

Catharina En jij, Jan, jij werd verbannen? Ach, wat vreselijk voor je. Maar kom, ik zal je naar Utrecht meenemen en je voorstellen aan m'n broer.

Ze lopen weg, nadat ze wat munten hebben neergegoid.
Waard komt aanlopen, neemt de munten op en bijt erop.

Waard Zo, zo, die hadden zeker wat te vieren. Niet slecht, voor slechts twee biertjes.

Waard met tafel en stoelen af.

Decor: een stad (liefst Utrechtse werven)

Ambachtslieden verschijnen op het toneel (3e klas): wever, schilder, bezembinder, metselaar, timmerman, ganzenverkoopster, man met handkar met daarop groente, koperslager, spelende "vieze" kinderen met voedster (kleuter-

juf met kleuters). De kinderen gaan, al werkend, zitten op het toneel. Ze zingen het slijperslied: Komt vrienden (zie bijlage).
Bierbrouwer, met ton op zijn nek, komt op.

- Brouwer Waar blijft ze toch? Ze had hier al lang moeten zijn! Oh, daar is ze.
Catharina komt op.
- Brouwer Wat ben je laat Trijntje, ik had je hier al om half tien verwacht, het is nu al middag!
- Catharina Mag ik je even voorstellen: Jan Jacobs van Leemputten in hoogst eigen persoon. Eén van Brabants beste bierbrouwers en hij heeft zonet mijn leven gered. Daarop heb ik hem gezegd dat jij wel een baantje voor hem zult hebben.
- Willem Maar ik ik....
- Catharina En hij heeft me òòk gezegd dat als jij hem geen baan geeft, hij z'n diensten zal aanbieden aan een andere brouwer in de stad.
- Willem (tot publiek): een Brabantse brouwer! Daar kan ik goeie zaak mee maken! Wellicht kan hij de kwaliteit van m'n bier verhogen!
(tot Catharina): maar zusje, waar moet ik het geld vandaan halen? Je doet zelf de boekhouding en weet hoe de zaken ervoor staan.
(tot Jan): 35 stuivers, dat is alles wat ik je kan geven!
- Jan (stapt naar voren en zegt): 45 stuivers en geen cent minder!
- Willem (wil protesteren): je helpt me aan de bedelstaf.
Jan pakt z'n plunjezak en maakt aanstalten.
- Willem Goed dan, jij je 45 stuivers.
Jan steekt zijn hand uit naar de brouwer en deze slaat erop ten teken dat de koop is gesloten. Jan loopt weg.
- Willem En morgen om 7 uur beginnen!
Ambachtslieden verlaten al neuriënd het toneel.
Schemering; een kar wordt op het toneel geduwd. Zachtjes fluitend en zingend komen mannen het toneel op (4e klassers). Ze zingen:
- Brouwers Hé, ho, span de wagen aan
breng de vaten bier door heel het land
drink een stevig glaasje, weest een vrolijk baasje.
Ondertussen worden biervaten doorgegeven in een cirkel rond de kar. In het midden worden ze steeds op de kar gezet. Dan, uit de coulissen, klinkt een schreeuw: Een basilisk, een monster!
De brouwers vergeten hun werk en roepen door elkaar.
- Brouwers Een basilisk, wie moet naar benee,
wie zal het beest verslaan.

Voetje bij voetje verdwijnen ze, elkaar voor zich uitduwend; ondertussen roepen ze: "die nieuwe, Jan Jacobs".

Als ze bijna allemaal in de coulissen zijn, komt Catharina op, richting coulissen kijkend en zich tot het publiek wendend, zingt ze (voor muziek zie bijlage: oh, Jantje, Jantje Jacobs):

Catharina: Oh, God, help mijn Jan Jacobs
Nu gaat hij naar benee
beneden in de kelder
geen mens gaat met hem mee.
Oh God, God van daarboven
en ik, ik laat hem zo maar gaan
zo van ach, 't is maar Jan Jacobs
en die laat je allénig staan.

Daaronder in die kelder
daar huist een grote slang
een haan met drakenvleugels
voor God noch duivel bang.
Z'n blikken kunnen doden
een basilisk maakt ieder bang
en nu is m'n Jan gekozen
och, z'n leven was niet lang.

Oh Jantje, Jantje Jacobs
verdriet verteert mijn hart
je moest weten wat ik voelde
'k ben gans vervuld van smart.
Oh Jan, ik zal je zweren
als jij dit alles zal doorstaan
zal 't stadhuis niet lang meer wachten
tot wij in het bootje gaan.

Plotsklaps klinkt een luid: "hoera, hoera!"
Vele brouwersknechten komen op, waaronder de brouwer Jan Jacobs.

Allen Wie heeft ons gered?
Wie heeft dit gedaan?
Die brouwersknecht Jan Jacobs
kan zelfs een basilisk verslaan.
Gewapend met een spiegel
als Michaël zelf
trok hij ten strijde
in 't onderaards gewelf.
De spiegels weerkaatsten
de blikken van het beest
en troffen hem zelf.
Nu is hij er geweest.
Leve Jan Jacobs
leve de held
leve Jan Jacobs
die de basilisk heeft geveld.

Als Catharina Jan ziet, rent ze naar hem toe, valt hem om de hals. De anderen schrikken, deinzen naar achteren en lopen vervolgens, als Pink Panthers, op hun tenen weg. (saxofoon speelt pink-panter-muziek)

Jan en Catharina gaan op de kar, die er nog steeds staat, zitten. Er klinkt een romantisch muziekje.

Catharina Oh Jan.

Jan Oh Catharina.

Catharina Je bent een held.

Stilte.

Jan Ik ben een held.

Black out, einde 1e akte.

2E AKTE

Een huiskamer, Jan, Catharina, Daniël in een hoekje, Digna, Catrientje. Jan zit aan tafel te lezen. Een pamflet met daarop de tekst: "De hoge raad, die als een gruwelijke basilisk de ketters laat vervolgen". Catharina staat te roeren in een pan.

Jan Zeg vrouw, hoor eens wat er hier staat: "het monster van de inquisitie houdt huis. In Gouda, Rotterdam, Aalst en 's-Hertogenbosch worden mensen afgeslacht alsof zij de gemeenste misdadigers zijn. De reden hiertoe is, dat deze mensen hun geloof willen belijden op hun eigen manier. Martelwerktuigen en de galg worden niet gespaard om onschuldige burgers ketterse uitspraken te ontlokken.....

Daniël (springt naar voren en pakt Jan bij de schouder): Vader, stop! Leugens zijn het! Leugens en laster, rondgestrooid door die ketters, Lutheranen en Calvinisten. Niets anders!

Catharina (stopt met roeren, kijkt verstoord haar zoon aan en zegt doordringend): Daniël, je vader heeft het allemaal met eigen ogen gezien in Antwerpen! Helaas is er geen woord gelogen van wat er in dit pamflet staat!

Daniël (doet alsof hij niets gehoord heeft en gaat door): de goddelozen, die roepen dit allemaal. Ze moeten gestraft worden, zoals onze koning Phillips zegt. De vijanden van God zijn het, allemaal. Vader, moeder, geloof niet wat er staat.

Digna (die zich aan één stuk door in een ruit heeft staan te bekijken en zich heeft zitten optutten, komt plotseling uitdagend naar haar broer): wat ben jij schijnheilig zeg! Weet je nog, vorige week zondag, hoe die mensen die naar een hagepreek waren geweest, werden behandeld? Ze luisteren in het open veld naar een predikant, komen de Weerdpoort door en beng! De stenen vliegen hun om de oren! Ze werden gespuugd en geschopt en jij, jij deed daar aan mee, akelig ventje! En nu beweer je dat het leugens zijn die er in het pamflet staan! Ik vind het logisch dat die mensen zich gaan wapenen met bijlen en hooivorken!

Daniël (hij wordt door Digna aan iets herinnerd): vader, de knecht Simon, die was er zondag ook bij. Ook hij is een goddeloze! U moet hem ontslaan!

Digna Smerig ventje dat je bent! Anderen verraden, dat kun je!

Digna haalt uit naar Daniël, dan staat Jan op en slaat met zijn vuist op tafel.

Jan Stop daarmee, in dit huis komt géén ruzie en zeker niet over godsdienstige zaken. Als je wilt schreeuwen, doe je dat maar buiten!

Op dat moment klinkt er vanuit de coulissen geschreeuw en het lied "slaat op den trommele". Iedereen kijkt verbaasd naar buiten en dan wordt de deur geopend en Adam stormt naar binnen.

Adam Vader, moeder, honderden mensen! Ze kwamen aan bij het stadhuis. Ik denk, dat wordt een bestorming. Al die mensen met knuppels en hooivorken. Komt na veel getier de burgemeester naar buiten en wat roepen ze: "een kerk, geeft ons een kerk". "Nee, twee" roept een ander. "Dat zal ik Gran velle vragen" hoor ik de burgemeester zeggen. "Gran velle deugt voor geen cent", schreeuwt een ander. "Te lang gewacht", roepen een paar. Dan komt die Dirk Cater. (Adam doet hem na, heft z'n handen bezwerend op): "Mensen, burgers van Utrecht, wij voormannen der Calvinisten, zullen zelf naar Brussel, naar onze stadhouder Willem van Oranje gaan en hem om een kerk vragen. Tot zo lang

Daniël (valt hem in de rede): stop, stop, die van Oranje is ook een zwijn.....

Jan (geeft hem een daverende klap om de oren en roept): Zwijg!

Buiten klinkt weer geroep, ze rennen allemaal naar het raam.

Catrientje Mamma, wat gaan al die mensen doen, ze kijken zo boos!

Eén voor één gaan ze door de deur naar de coulissen.

Einde 2e akte.

3e AKTE

Het plein voor een kerk:

D.m.v. zuilen en glas-in-lood-vensters wordt een kerk aangegeven.

Van de ene kant van het toneel stromen "beeldenstormers" (= 5e klassers) het toneel op, gewapend met ladders, haken, hamers, etc.

Van de andere kant van het toneel stroomt "volk" op.

Een met een houweel zwaaiende man roept:

Simon: Weg met die stomme beelden! We zijn geen afgodsdienaars.

Touwen worden om beelden gegooid, met elkaar trekken enkele mannen.

Er wordt geroepen: "van onderen!".

Er ontstaan sloop-partijen. Er wordt geroepen: "weg met de katholieken, leve Calvijl!". (Chaos).

In het publiek staan Adam en Digna te kijken.

Adam Digna kijk, ze stoppen alle kostbaarheden in een juten zak! Maar dat is stelen!

Digna Kijk daar, daar trekken ze ook het Mariabeeld omver!

Naast Digna staat een jongeman die dit hoort.

Peter van Dam Ach wat jammer van dat neusje, en het was net zo'n mooi neusje!

Digna kijkt op, Peter groet haar met een zwierig gebaar.

Peter Ik ben Peter van Dam uit Amersfoort.

Digna Als jij uit Amersfoort komt, hoe weet je dan dat die Maria een mooi neusje had?

Peter Ach, ik ben een kenner van de beeldhouwkunst. Een kunstenaar die zo'n mooie Maria maakt, zal haar niet de neus van Margaretha van Parma geven.

Digna Is de neus van onze landvoogdes dan zo lelijk?

Peter Reken maar! Maar zeg me, hoe heet je?

Digna Ik ben Digna van Leemputten, maar ik moet gaan!

Peter In deze roerige tijden is het niet verstandig om als meisje alleen over straat te gaan. Kom, mag ik je begeleiden?

Langzamerhand zijn de beeldenstormers verdwenen en is ook het volk verdwenen. Digna en Peter lopen samen, tegen de achtergrond van de kerk, over het toneel.

Digna Zeg, je denkt toch niet dat ik bang ben, of wel soms?

Peter biedt zijn arm aan.

Digna Nou, vooruit dan.

Ze haakt haar arm in de zijn en loopt met hem over het toneel.

Digna (wijst): kijk daar, dat is de Vredensborch. Het is de burcht die door Karel V is neergezet tegen de aanvallen van Gelre en Holland.

Peter Digna, weet je dat zeker? Kijk eens naar de kanonnen, die zijn gericht op de stad! Vinden jullie dat niet vreselijk? Al die Spaanse soldaten in de stad?

Digna Acht, je raakt eraan gewend en bovendien, de Spaanse ridders zijn zeer galant. Maar kom, ik ben bijna thuis. Ga je mee, dan kan ik je aan m'n moeder voorstellen!

Peter Helaas heb ik andere zaken te doen. Ik moet nu snel gaan, maar ik weet waar je woont en zal beslist langskomen.

Peter neemt zwierig haar hand, kust deze. Er valt een kettinkje op de grond en Peter raapt het vlug op.

Digna Wat is dat, laat eens kijken? Het lijkt wel een bedelnap.

Peter moffelt verward het sieraad weg en zegt: "dat is niks, gehad van m'n moeder", dan verdwijnt hij.

Digna kijkt hem na, maar haar aandacht wordt plotseling getrokken door een groep van drie mannen die al zingend langs komen: Toreadores.

Ze marcheren rond haar, bekijken haar, roepen elkaar toe: "buene, buene",

willen haar aanraken, maar Digna slaat van zich af en vlucht de coulissen in. Lachend en zingend vervolgen de Spanjaarden hun weg.

Digna komt weer op, nu gearmd met een overstuurse Griete.

Griete Ach Digna, wat moet er van ons komme. En ik zeg nog zo; maar mevrouw, ik ken niet Spanjools koke. Maar ze zegt tegen mij: Griete, het benne geen barbare, ze ete bij jou in de keuke.

Digna Ja, ja, Griete, vertel me nu eens precies wat er gebeurd is.

Griete Nou, 't is middag en plots worter luid op de deur gebonsd. Ik doen open en, Christene ziel, zie ik me dar van de Spanjolen! Een grote en nog twee Mozos, zoals mevrouw ze noemt. Ze duwen me een papier in het gezicht, waar ik natuurlijk niks niet van kan leze en ze zeggen iets in het koeterwaals. Dan duwe ze me opzij en lope naar binnen. Ik val haas om van de flauwte en ik begin uit angst te gille. Maar mevrouw komt eraan en die ene die zegt iets. Maar mevrouw wordt boos en zegt: daar komt niks nie van in. Jullie kenne in het achterhuis, wan vóór is voor het bidde. Ik wist nooit niet dat die kamer voor het bidde was? Maar nou zitte er van die Spanjolen in huis, Heremegod. En die ene zit aan tafel bij mevrouw en meneer, en die Mozos die moete in mijn keuke! Ik durref niet eens naar ze te kijke, Christeneziele, we hebben Spanjolen in huis! Ze zulle de provisiekast leegroven.

Dan verschijnen achtereenvolgens op het toneel een Spanjaard met een gans en een boer.

Boer Hier jij, met m'n gans, smerige Spanjool!

De boer krijgt de gans te pakken, ze rukken aan beide kanten. De gans wordt in tweeën getrokken en de Spanjool tuimelt achteruit. Dan vliegt van de andere kant òòk een Spanjool over het toneel die over de eerste heen struikelt. De ham die hij in zijn hand had, vliegt daardoor door de lucht en komt in Digna's handen. Een derde Spanjool komt eraan rennen, ziet Digna staan, fluit naar haar, maar struikelt ook over de andere twee. Digna lacht zich een bult.

Straatschoffies (3e klassers) komen op en beginnen de Spanjolen te schoppen, totdat "de juf" op het toneel komt en roept "laat dat", waarop de schoffies het op een lopen zetten. De Spanjolen verlaten het toneel.

Digna en Griete lopen naar de andere kant. Tijdens deze situatie klinkt onrustige muziek (intro toreadore?).

Licht verduistert, muziek wordt onheilspellend. In het half duister komt een meisje schichtig het toneel op, dan komt er een rennende Spanjaard die haar vast grijpt. Het meisje wil gillen, maar de Spanjool snoert haar de mond en voert haar mee. Dan verschijnen weer twee Spanjaarden.

Spanjaard 1 Kijk daar, een hok met kippen. Heb je de schaar? Ik heb het mes.

Met de rug naar het publiek knippen ze het gaas stuk. Ze maken kippegeluiden, dat snel in gorgelen overgaat. Dan maken ze dat ze weggkomen, mèt een dode kip.

Vervolgens komt een groepje lallende Spanjolen, ze gooien hun flessen weg, waarbij glasgerinkel te horen is.

Als ze weer van het toneel zijn, lopen Digna en Griete weer over het toneel, elkaar angstig vasthoudend en in het rond kijkend, met in hun handen een keukenmes.

4E AKTE

Huiskamer van de Leemputtes. In het midden staat een kast, waarvoor twee Spanjolen geknield zitten. Naast hen ligt een zak met bestek. Griete zit angstig in een hoekje te bibberen. Catharina en Digna komen gearmd het toneel op.

Catharina Zeg Digna, heb jij de deur open laten staan?

Digna Nee hoor, ik weet zeker dat ik hem gesloten heb!

Catharina Ach, dan heeft zeker Griete het weer gedaan. En dat in deze tijd, waarin je niemand kan vertrouwen met al die Spanjolen in de stad. Maar caramba, wat is dat? Spaans boeventuig!

Catharina stormt op de Spanjaarden af. Deze willen opspringen, maar Catharina slaat één van hen z'n baret van 't hoofd, zodat hij weer omvalt. De andere klemt zich angstig tegen de muur aan.

Catharina Smerig Spaans zwijn, ons komen uitvreten en òòk nog inkopen op mijn kosten komen doen? Verdwijen of ik vermoord je!

De Spanjool wil de zak oppakken en z'n baret, maar Catharina houdt dit tegen.

Catharina Verdwijen, zeg ik je, als je leven je lief is.

Met een keukenmes loopt ze dreigend op de Spanjolen af. Deze wijken naar achteren. Digna, die dit ziet, gaat op de grond als bokje zitten en dan doet Catharina een uitval. De Spanjolen schieten naar achteren, maar struikelen over Digna. Dan zetten ze het op een lopen.

Spanjolen Mama mia, Sancta Maria, Màmà, màmà!

Catharina Griete!

Griete komt tevoorschijn en vertelt klaaglijk.

Griete Ach mevrouw, ik was de piepers aan 't jasse en toen kwame ze zomaar naar binnen. De deur was toe en opeens hoor ik zo'n gekraak. Ach mevrouw, u moes es wete hoeveel angst ik heb gehad, ik

Haar mond valt open en ze zet het op een huilen, want door de deur verschijnt weer een Spanjaarden gezicht, nu dat van Runèz met z'n twee Mozos.

Runèz Bonjourno madame, staat het eten klaar? We hebben niet veel tijd, dus.....

Catharina Ook goeie middag, eten heb ik niet voor u, wel wat anders!

Ze pakt de baret en toont die.

Catharina Dit hoofddeksel is afkomstig van het hoofd van één van uw manschappen, die mij daarnet van m'n zilveren bestek wilde beroven. Ik heb beide heren het huis uitgebonjourd en verwacht dat u disciplinaire maatregelen tegen hem zult treffen. Ze zijn niet moeilijk te herkennen, omdat ik enkele kentekens met dit mes op hun armen heb achtergelaten!

Runèz Ce n'est pas possible, madame, mes Mozos ...

Catharina Wat? Wilt u beweren dat ik sta te liegen? Nog vanmiddag zal ik een klacht tegen u indienen bij uw meerdere en melden dat tuig een zwakke vrouw het leven zuur komt maken! Hier, neem dit van me aan, zo'n smerig kalot wil ik niet langer vasthouden. Digna, Griete!!

Catharina, Digna en Griete verlaten het huis.
Runèz plaatst zich in de kamer met aan iedere zijde een Mozos.

Ze zingen op een tango-melodie/ritme:

Het is verschrik'lijk, waar zijn we aan begonnen
Kijk nu zo'n vrouwmens, gooit Mozos aan de kant.
Bent hier niet veilig, met Spaans bloed in je ad'ren
oh mama mia, wat is dit voor een land.
Ons brood zit boordevol met zaagsel
ook zand en spinnen en ander duister waar
en koop je nieuwe wambuizen voor zondags
dan springt hij midden op de Neude uit elkaar.

Het bier is bitter, het grachtwater smaakt beter
en krijgt m'n laars een keer een hak of nieuwe zool
dan is er voor je, bij de burcht bent aangekomen,
niet veel van over, nee zo lek als een riool.
De turf is nat, de wijven kijven
en maak je lol, dan begint zo'n wijf te slaan.
Wat sta ik hier m'n tijd nog te verdrijven
het is nu tijd om elders heen te gaan.

Er volgt een tango als intermezzo. Ze tangoën het toneel af.

Griete (komt op met bezem en wendt zich tot het publiek): hè, hè, lekker rustig zo, zonder al die anderen. Die Spanjolen zijn hem gesmeerd. Nou, ik hoop dat ze niet meer terugkome, maar mevrouw zegt, dat er wel weer nieuwe zulle komme. Zulke griezels! (ze loopt ondertussen voeten te vegem). En ze zegge, dat die Oranje ook weg is, ... Naar Billeburg (ze kijkt naar haar billen). Maar hij zet daar wèl een leger op om die Alva ervan langs te geve. Nou, Adam zegt dat ie dat wel kan, maar volleges Daniël zal 'm dat nooit lukke. Nou, ik weet ut eigeluk niet, maar meneer zegt dat se er geen ruzie over moge make.

Adam (komt binnen, "slaat op den trommele" fluitend): zo, Griete, lekker rustig in huis? Als die Spanjolen eruit zijn, zal het wel weer rustig in de hele stad worden. Wacht maar, als de Geuzen komen, dan zullen ze die Ducdalf een lesje leren!

Op dat moment wordt er op de deur geklopt en Don Francisco verschijnt.

Francisco Bonjourno, bonjourno, amigo. Waar is de vrouw des huizes?

Griete is ondertussen weer weggekropen.

Adam M'n moeder? Ik zal haar even roepen.
(Hij verdwijnt en komt even later met Catharina en Digna op).

Francisco Bonjourno mesdames. (hij maakt een diepe buiging, geeft Catharina een hand, die ze snel terugtrekt en neemt Digna's hand om te kussen).
Aangezien Hidalgo Runèz vertrokken is, is mij het verblijf in uw woning

toegewezen. Graag wil ik gebruik maken van uw diensten en u zult voor de onkosten schadeloos worden gesteld. Mijn naam is Don Francisco d'Avilla.

Catharina Neemt u het achterhuis maar, net als Runèz.
Zeven uur ontbijt, zes uur avondeten.

Ze loopt naar het aanrecht en gaat driftig, zonder iets te zeggen, aardappels schillen. Francisco neemt alles rustig in zich op, alsof hij alles inspecteert. Hij prijst van alles en nog wat. Nu eens wendt hij zich met loftuitingen tot Adam, die veel interesse voor z'n sabel toont, dan weer tegen Digna, die hij het hof probeert te maken.

Dan doorbreekt Catharina dit alles met een zeer luide stem, terwijl ze haar aardappels krachtig neergooit:

Catharina Griete, ga naar de markt om vis te halen en neem Digna mee!

Francisco schrijft snel, zonder dat Catharina dit ziet, een briefje en geeft dit aan Digna. Voor de deur leest Digna het briefje, zich tot het publiek wendend:

Digna Kom naar de dom, Francisco.

5E AKTE

Decor van de Dom

Francisco staat in het donker, bij de Dom, onrustig heen en weer lopend, soms schuift er een schaduw voorbij en dan trekt Francisco zich in het duister terug.

Digna (flusterend): u wilt mij spreken?

Francisco antwoordt niet, maar houdt z'n hand uitnodigend op.

Digna Oh God, nee, ik wil niet!

Francisco Ik ook niet, oh Digna, ik kan de drang niet langer weerstaan.

Ze lopen naar de linkervoorkant van het toneel en zingen "l'amour est un oiseau"(zie bijgevoegde muziek).

Na het lied kijken ze elkaar verlangend aan en hebben beide handen vast. Achter op het toneel komt Peter van Dam met een stoel op. Hij gaat zitten, pakt pen en papier en gaat schrijven. Daarbij leest hij hardop:

Peter Lieve Digna,
Onze liefde kon maar kort zijn, ik moest vluchten naar Duitsland.
Die vervloekte Spanjaarden maken het leven voor ons, protestanten, onmogelijk. Nu de jacht op de Geuzen is begonnen, moet ook ik vluchten; vergeef me. Ik weet dat je nog jong bent en kan niet aan je vragen op me te wachten. Misschien duurt het wel jaren voor ik terug ben. Je bent voor altijd in mijn hart.

Peter van Dam.

Peter "bevriest".

Aan de rechterkant van het toneel komen drie Mozos op. Ze gaan in een

driehoek voor op het toneel staan.

- Mozos I Die luitenant d'Avilla is niet mis!
Staan we daar wat te flirten met een jong deerntje
staat hij plotseling voor ons. En wat doet hij?
Hij trekt z'n degen om dat deerntje te beschermen!
- Mozos II Er wordt gezegd dat hij een Utrechts liefje heeft.
- Mozos III Zou hij degene zijn, die onze muiterij heeft verlinkt?
Ik heb ze op de plaats zien hangen, aan een hoge galg als afschrikwekkend
voorbeeld voor alle muiters. Die d'Avilla, daar valt niet mee te spotten.

Mozos "bevriezen".

Catrientje komt het toneel op en gaat midden voor op het toneel staan.

- Catrientje Al weken is het aan de gang.
Digna loopt zingend door het huis.
Ze bloost en ze lijkt wel voortdurend te zweven door het huis.
Moeder denkt dat ze verliefd is. En ik weet dat het ook waar is.
Steeds als moeder weg is, komt d'Avilla in de kamer. Hij geeft me dan iets
lekkers en denkt dat ik daardoor niets zie. Maar ik zie dat hij en Digna steelse
blikken wisselen en elkaar onder de tafel de voeten wrijven.
Moeder zegt dat ze morgen aan Digna zal vragen wie het is!
Zal Digna daarop antwoorden?

Catrientje "bevriest".

- Francisco Digna, lieve Digna, wil je met me trouwen?
- Digna Nee!
- Francisco Maar Digna, zeg me, waarom niet?
- Digna Ik kan niet! Je bent een Spanjool, een katholieke Spanjool van adel.
- Francisco Digna, je breekt m'n hart, maar ik snap het. Ik ben van adel, jij van eenvoudige
afkomst. Nu dan, adieu, ik scheur me van je los! Vaarwel en tot ziens!

Hij geeft haar als afscheid een ring.

Francisco loopt het toneel af.

Voor hem in de plaats komt een beul het toneel op, Simon Brouwersknecht
meevoerend. De anderen wijken verschrikt naar achteren, zodat de beul
centraal komt te staan.

- Beul De raad van beroerte heeft bekend gemaakt dat heden ten dage, 1 april 1572,
Simon Brouwerszoon schuldig is bevonden aan ketterij. Voornoemde is
gearresteerd en het vonnis, onthoofding door het zwaard, zal hedenmiddag op
de plaats, voor het stadhuis, ten uitvoer worden gebracht.

De beul verlaat het toneel, Simon met zich meevoerend.

Toneel leeg. Stilte.

Dan komt Catrientje aarzelend het toneel op. Ze gaat vooraan het podium
staan.

Catrientje Digna hééft geantwoord en wat was het gevolg?
Luitenant d'Avilla is het huis uitgegaan. Hij moest naar Holland om de Geuzen te verdrijven.
Dat was twee jaar geleden.
Het is Bossu en d'Avilla niet gelukt!
Maar Digna?
Twee jaar lang heeft ze als een schim geleefd. Geen lachje heeft ze laten zien en haar gezicht werd al bleker en bleker. Vanochtend gebeurde er iets vreemds. Adam kwam met nieuws thuis: de kapitein van de Vredeborch is naar Spanje terug en er is een nieuwe kapitein gekomen. En raad eens hoe die heet? Kapitein Francisco d'Avilla, dezelfde die als luitenant bij ons in huis was. Digna barstte na dit bericht in hoesten uit en ze kreeg een hoogrode kleur. M'n moeder liep boos het huis uit en m'n vader begreep niets van alle commotie rond dit bericht. Nou, ik zal m'n ogen en oren goed de kost geven, misschien dat er dan nog wat suikerstengels uit te slepen zijn.

6E AKTE

Decor van de burcht.

Voor de poort staan twee Spaanse wachters. Digna komt aanlopen.

Digna Mes amis, je veux parler avec le captain, captain d'Avilla.

Spanjaard Mais, madame, est-ce-que vous avez des papiers?

Digna Non, mais c'est très important. Ici, l'anneau d'alliance. Donnez, 's il vous plaît c'anneau à monsieur d'Avilla.

De ene Spanjaard neemt de ring van Digna aan en gaat de burcht binnen. De andere blijft met een ongeduldige Digna, verscholen in haar kraag, wachten. De Spanjaard komt terug.

Spanjaard Captain d'Avilla souhaite la bienvenue à madame Digna.

Digna wordt meegevoerd. Vanuit de coulissen klinkt:

Digna Franciscol!

Francisco Digna!

Op het lege toneel verschijnen drie Utrechtse vrouwen.

Vrouw I Hebben jullie dat ook gehoord?
Ze zeggen dat er een Spaanse edelvrouw op de burcht is gearriveerd. Ze schijnt rijkelijk gekleed te zijn in prachtige zwarte gewaden.

Vrouw II Nou, reken maar dat ik ervan weet. Ik heb het met m'n eigen ogen gezien! Ze draagt een sluier voor haar gezicht, want ze is natuurlijk zo mooi, dat al die Spanjolen niet meer zouden kunnen werken als ze haar gezicht zien. Alleen die kapitein schijnt haar te mogen zien.

Vrouw III Geloven jullie dat? Ik heb horen zeggen dat het de dochter van de burgemeester van Zutphen is. Toen Zutphen door de Spanjaarden werd geplunderd, heeft die d'Avilla haar natuurlijk gekocht, omdat ze zo mooi was.

Maar zeg, wat maken we ons sappig over die geheimzinnige dame. In ieder geval heeft ze het op met die Spanjaarden. En die maken ons het leven met de dag zuurder. Ik durf niet meer zonder mes over straat te gaan.

- Vrouw I Nou, ik ook niet, hoor!
Ja, en onze mannen moeten al vendels vormen om de stad te bewaken tegen al dat Spaans gespuis. Al twee nachten is m'n man niet thuis geweest, omdat van Leemputten bang is dat de stad door muitende Spanjaarden zal worden aangevallen. De stadspoorten moeten goed in de gaten gehouden worden, zegt hij.
- Terwijl de vrouwen nog staan na te keuvelen, komt Catharina aan de poort.
- Catharina Je veux parler avec d'Avilla.
- Spanjaard Ce n'est pas possible, madame.
- Catharina Donder op met je "pas possible".
(ze geeft de Spanjaard zo'n duw, dat hij tegen z'n kameraad aantuimelt en beiden rollen over de grond. Catharina gaat de burcht in).
- Catharina (vanuit de coulissen): Digna van Leemputten, ik kom je halen!
- Digna Nee moeder, ik blijf bij Francisco.
- Catharina Is de dochter van Jan Jacobs van Leemputten dan een Spaanse hoer?
- Digna Moeder, neem het zoals je wilt. Ik blijf hier. Francisco houdt van mij en zal voor me zorgen.
- Catharina Hij zal je in de goot achterlaten op het moment dat hij ons land moet verlaten, als de Spanjaarden verslagen zijn! Alle Utrechters zullen je naroeppen: Spanjaard-hoer.
- Francisco Mevrouw van Leemputten. Als de opstand van de Nederlanders bedwongen is, zal ik naar Spanje, naar uw en mijn koning, terugkeren. Digna zal met mij meegaan. We zullen gelukkig zijn en een gezin stichten.
- Catharina Digna, voor de laatste maal: ga met me mee!
- Digna Nee moeder, ik blijf bij Francisco!
- Catharina komt de burcht uit, het hoofd gebogen en loopt direct het toneel af. De drie vrouwen komen weer op.
- Vrouw I Ze zeggen dat de muiters het met d'Avilla op een akkoordje hebben gegooid. Ze hebben hem omgekocht, zodat ze Utrecht mogen leegroven, net als Oudewater! Zouden onze vendels het houden tegen de kanonnen van d'Avilla?
- Vrouw II Ach wat, wij hebben toch óók onze kanonnen? De Buurkerk is veranderd in een fort. Ook op de torens van de Janskerk en op kasteel Oudaen staan kanonnen. We zullen die Spanjaarden een lesje leren.
- Vrouw III Toch wel jammer van al die mooie Spaanse mannen hoor, maar dan kunnen we eindelijk die geheimzinnige schone te zien krijgen. Ik ben toch zo benieuwd naar dat neusje.

Vrouwen af. Zaal donker

Dan klinkt er plotseling kanongebulder. Het toneel stroomt vol met Utrechters, gewapend met alles wat wapen kan zijn en met brandende fakkels.

Adam De Spanjaarden, ze vallen ons aan!

Jan Rustig, rustig! Begeef je naar de Catharijnepoort. Daar zullen ze de stad zijn binnengevallen!

Daniël Eindelijk, eindelijk zullen de ketterse Utrechters gestraft worden!

Catrientje Akelig ventje dat je bent!

Ze probeert hem een klap te geven, maar dan verschijnt d'Avilla voor de poort van de burcht.

Op slag stilte.

Francisco Burgers van Utrecht. Vannacht hebben muitende Spanjaarden geprobeerd uw en mijn stad binnen te vallen; dit tegen mijn orders in. Mijn kanonnen hebben hun pogingen verijdeld. Zo zal d'Avilla optreden tegen iedereen die muit. Nu, slaapt zacht, mijn kanonnen waken over uw stad!

Al mompelend en pratend verlaten de Utrechters het toneel, d'Avilla is weer de burcht ingegaan.

Stilte.

Adam komt op, blijft voor de burcht staan, zich tot het publiek wendend.

Adam Met de dag wordt de stad zwaarder bewapend. We hebben al vele vendels en m'n vader is hopman over het best getrainde vendel. M'n vader en moeder lijken wel razend. Iedere keer als er iemand praat over de Spanjolen beginnen ze te tieren en te razen. En waarom? Tsja...

Laatst stond ik bij de Spanjaardsbrug met m'n vriend Christiaan te kijken, toen d'Avilla met z'n geheimzinnige schone naar buiten kwam. Ik hoorde haar lachen en ik zou je zweren dat ik die lach herkende. Moeder zegt dat Digna in Vreeswijk zit... Maar ze gaat haar daar nooit opzoeken. Maar stil, daar komt Christiaan aan.

Naast Christiaan loopt een meisje, sjouwend met zware tassen.

Adam Zeg Christiaan, is dat je nieuwe liefde?

Christiaan Wat denk je wel van mij, Adam van Leemputten. Nee hoor, dit is onze nieuwe dienstmeid, gekocht van de Spanjolen bij Oudewater. Ze heeft ons een paar stuivers gekost.

Elvira is een eindje verderop stil blijven staan. Adam neem haar van een afstandje op.

Adam (tegen Christiaan): wel een leuk ding. Zeg Christiaan, moet jij niet toevallig even een boodschap doen?

Christiaan Van Leemputten, je bent onverbeterlijk. Nou vooruit, maar zorg ervoor dat ze

over een kwartier naar huis komt. M'n moeder wacht op haar.

Christiaan loopt het toneel af, zegt daarbij nog iets tegen Elvira.
Adam loopt naar haar toe.

Adam Goeiemiddag, mag ik me even voorstellen?
Ik ben Adam van Leemputten. Ik hoorde van Christiaan dat jij Elvira heet.

Ze kijkt hem aan en slaat snel haar blik weer neer.

Is vrouw Borst goed voor je?

Elvira Ik krijg oude kleren van haar, omdat ik zelf geen kleren heb. Verder doe ik boodschappen, de was, boen de vloeren. Daar ben ik voor ... zegt mevrouw.

Adam Was je ook dienstmeisje in Oudewater?
Als ik naar je ogen kijk, zeggen die me dat dat niet kan. Volgens mij is je vader ... Maar wat kijk je somber? Ach natuurlijk, is je vader in Oudewater vermoord?

Elvira Nee, hij was er niet.

Adam Was hij dan al eerder dood?

Elvira Nee, jaren geleden is hij gevlucht, gevlucht voor ...

Adam voor de bloedraad?
(Elvira knikt).
En weet je waar hij nu is?

Elvira Ik weet het niet. M'n broers kwamen om in de vlammen van Oudewater, m'n moeder werd vermoord door de Spanjolen, omdat ze haar geldkist in de vlammen wierp. En mijn lot ...

Adam legt troostend z'n hand op haar schouder.

Elvira Als m'n vader hoort van Oudewater, denkt hij dat we allemaal dood zijn.

Adam Maar dat moet hij toch al lang gehoord hebben! Iedereen in de Nederlanden weet dat!

Elvira Misschien zat hij nog op zee.

Adam Maar dan ... is jouw vader zeeman?

Elvira Watergeus!
(dan kijkt Elvira verschrikt op).
Ach Adam, ik moet snel weg. Mevrouw wacht op me.

Ze rent van het toneel, Adam begint het geuzenlied te fluiten, en verlaat het toneel

Catrientje komt op, met achter zich Peter van Dam.

Peter Je kent me toch nog wel, Catrientje?

Catrientje Ja hoor, jij bent één van de vrijers van Digna.

Peter Eén van de ... Dus Digna heeft

Catrientje Ja hoor, laatst nog een rijke edelman.
Hij gaf me altijd stroopstengels.

 Peter haalt haastig snoepgoed tevoorschijn en geeft dit aan Catrientje.

Catrientje Had jij in Duitsland geen vriendinnen?

Peter Ach, die Duitse meisjes liggen mij niet zo, ik ...

Catrientje En daarom ben je teruggekomen?

Peter Ik hoorde dat de Utrechters zich flink hebben gekeerd tegen de Spanjaarden, dat de burcht belegerd wordt. En toen dacht ik, kom, ik ga eens kijken hoe het met de Leemputtes is.
Maar eh, waar is Digna nu? Is ze al getrouwd.

Catrientje Moeder zegt dat ze in Vreeswijk zit.

Peter Dan ga je daar zeker vaak op bezoek?

 Catrientje zegt niets terug, sabbelt op haar suikerstengel.
Peter grabbelt haastig in z'n tas en geeft haar nog een stengel.

Catrientje Nee hoor, veel te gevaarlijk.

Peter En, die vrijer

Catrientje Die vrijer was een Spaans edelman! Ach, ze deden niet veel hoor. Beetje zoenen, beetje handjes vasthouden. Hij gaf me altijd suikerstengels.
Het was toen we Spanjaarden in huis hadden, dat moest van Alva. En hij was echt vriendelijk hoor. We mochten hem allemaal, alleen moeder niet.
Later werd hij commandant van de Vredeborch. Hij redde onze stad tegen de muiters!
Nou Peter, ik moet nu gaan, tot ziens.
(Ze loopt weg, houdt haar pas in): Oh ja, in de Vredeborch zit een geheimzinnige dame. Ze is het liefje van d'Avilla. Niemand weet wie ze is.

 Catrientje loopt weg, zwaait Peter na.
Deze staat de zaal in te kijken op het toneel, loopt dan met grote stappen weg.

 Als Peter en Catrientje het toneel hebben verlaten, komen Francisco en Digna uit de burcht. Digna gesluierd als de vreemde geheimzinnige gesluierde.

Francisco Digna, ik begrijp het niet. Waarom loopt alles zoals het loopt? Al jaren lang probeert onze koning Philips II dit kleine Holland eronder te krijgen. Wat geen land gelukt is, het grote Spaanse rijk te weerstaan, lijkt een handjevol mensen te lukken. Heb je het gezien?
De lopen van de kanonnen op de Buurkerk en de Janskerk zijn op onze burcht gericht! En dat, terwijl ik nog kort geleden Utrecht heb beschermd tegen Spaanse muiters. Ik heb op mijn eigen landgenoten geschoten! En nu, nu belegeren diezelfde Utrechters ons! Hoe ondankbaar!

- Digna Ondankbaar? Francisco, de Utrechters zijn niet ondankbaar. Ze willen vrij zijn!
En daarnaast, de strijd zal niet tegen ons zijn, maar tegen jou zijn.
- Francisco Maar Digna, jij hoort bij mij! Als ze tegen mij strijden, doen ze dat òòk tegen
jou! Ach Digna, misschien is het beter dat we dit kikkerlandje verlaten, dat we
terug naar Spanje gaan, jij en ik.
- Digna Terug? Besef je wel dat voor mij "terug" iets anders is dan voor jou? Besef je
je, dat ook ik de laatste jaren in deze burcht beroofd ben geweest van mijn
vrijheid?
Bovendien, wat voor jou een kikkerlandje is, is voor mij het land waarvan ik
hou! Het land waar de molens draaien, waar het gezellig verblijven is bij het
haardvuur als de regen tegen de ruiten tikt. Het land waar we 's winters de
schaatsen onderbinden en zwierend over het ijs gaan. Dat is het land waarvan
ik hou!
Francisco, ga jij terug naar Spanje, waar de mannen mooie kleren dragen en de
vrouwen volgeprikt zijn met juwelen! Ik ga niet met je mee! Ik blijf liever bij de
vette koeien en de malse weiden.
- Francisco Digna! Zo heb ik je nog nooit gehoord!
- Francisco keert zich om en loopt op z'n hakken, verontwaardigd, de burcht in.
Even later volgt Digna hem.
Het licht wordt schemerig en dan verschijnt Digna opnieuw, nu in haar oude
kleren. Ze kijkt om zich heen en loopt dan haastig het toneel af.
- Drie nonnetjes verschijnen ook op het toneel.
- Non I Zeg kijk eens, dat meisje, alleen over straat. De goeie God mag haar bescher-
men.
- Non II Acht zuster, zullen we onze goeie God een handje helpen? Dat arme kind is op
dit tijdstip niet veilig op straat.
- Digna komt het toneel weer op en "loopt in de armen" van de nonnetjes.
- Non III Mijn lieve kind, God moge je beschermen. Waar kom je zo laat vandaan?
- Digna Ik eh... uit Vreeswijk. Ik kom uit Vreeswijk. Ik hoorde dat de Spanjaarden uit
de stad zullen worden verjaagd.
- De drie nonnetjes kijken elkaar vragend aan.
- Non III Uit Vreeswijk? Zegt ze uit Vreeswijk?
- Non II Maar dan... Kom, laten we haar eens beter bekijken.
- Non I Een scherpe neus, twee donkere ogen .. en dan die houding, trots en fier.
- Non III Geen twijfel mogelijk, dat is Digna van Leemputten, de dochter van de
hopman. (Tot Digna): Ach kind, zo alleen nog over straat en niemand die je uit
Vreeswijk heeft opgehaald? Kom, dan brengen we je naar je vader en moeder.
Ze zullen blij zijn je gezond en wel terug te vinden. Vrouw van Leemputten
heeft me vaak gezegd hoeveel ze je mist!
- Digna Is't heus? Zegt ze dat ze me mist?

Non II Maar natuurlijk, meisje. Ach ja, die vader van je, die zegt nooit iets over je. Die heeft het alleen maar over die burcht! Al maanden lang wil hij die Spanjaarden verdrijven, maar of het ooit zo ver komt? Maar kom, 't is al laat.

Ze verlaten het toneel.

Dan verschijnen aan de zijkanten van het toneel Elvira en Catharina.

Elvira Vrouw van Leemputten, nu moet het er eindelijk eens van komen. De mannen schijnen niet te durven. Adam heeft een grote mond, maar doet niets; ook uw man weet steeds uitvluchten te bedenken.

Catharina Elvira, je hebt gelijk. Ik ben een gelukkig mens, Adam heeft een lieve vriendin in jou gevonden, m'n dochter is weer uit Vreeswijk terug en schijnt het goed te kunnen vinden met Peter van Dam. Ze denken erover om te gaan trouwen. De Spanjaarden hebben eieren voor hun geld gekozen. D'Avilla en de zijnen hebben de stad verlaten, een eervolle aftocht noemden ze het. Slechts één ding ontbreekt nog aan m'n geluk; en dat is dat deze akelige burcht er nog steeds staat. De mannen schijnen niet het lef te hebben de burcht af te breken. Ze praten maar en praten maar... Maar Elvira, als de mannen niet durven, dan zullen wij vrouwen het wel doen.

Ze lopen beiden naar voren, ieder een houweel in de hand. Vele vrouwen sluiten zich aan!

Dan zetten ze het houweel in het decor van de burcht.

Het doek valt.

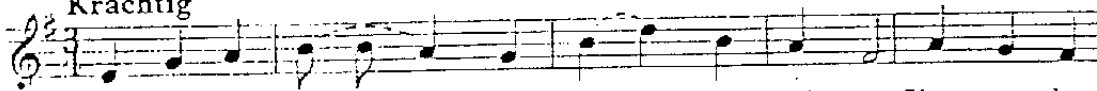
EINDE

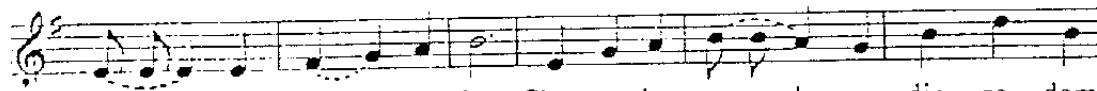
SLAAT OP DEN TROMMELE

Krachtig

1. Slaat op den trom-me-le van dir-re-dom-dei-ne, Slaat op den
2. Vi-ve le Geus! wilt chris-te-lijk le-ven, Vi-ve le
3. Of-laait in-tijds nog Gods Woord te kren-ken, Of-laait in-

1. trom-me-le van dir-re-dom-does. Slaat op den trommele van dir-re-dom
2. Geus! houdt fraai-e moed. Vi-ve le Geus! God be-hoed' u voor
3. tijds nog uw god-de-loos spel! Of-laait in-tijds! Och wilt u be-

1. dei-ne, Vi-ve le Geus, is nu de loes.
2. sne-ven, Vi-ve le Geus, gij chris-ten-bloed.
3. den-ken, Of-laait in-tijds: weest geen re-bell

KOMT, VRIENDEN, IN HET RONDEN

Zeer vlot

1. Komt, vrienden, in het ron - den, Min - naars van e - ne
 2. De smid die moet hard wer - ken, Ge - sta - dig voor het
 3. De schoen-pik, stijf ge - ze - ten Op e - ne pik - kel -
 4. De kleer - frik maakt ons kle - ren Voor acht stui - vers per
 5. De maal - der moet graan ma - len, Tot in het fijn - ste
 6. Mijn vrouw die roept vic - to - ri - a O - ver de slij - pers -
 7. Sa vrienden, voor het les - te: All' am - bach - ten zijn

1. stiel, Ik zal u gaan ver - kon - den, Hoe
 2. vier, Hij durft hem niet ver - ster - ken Met
 3. stoel, Zou kaas en droog brood e - ren; Met
 4. dag; Wij hij zijn loon ver - me - ren; Hij
 5. meel; Hij moet dub - bel be - ta - len Voor
 6. stiel; Zij vindt de groot - ste glo - ri - a In't
 7. goed; Maar't mijn is toch het bes - te, Schoon

1. ik door 't slij - pers - wiel De kost ver - dien voor
 2. e - ne kan goed ge - voel; Ter - wijl ik ga op
 3. als ik nood dan hij mag, Dan slijp ik tot de
 4. snijdt meer dan hij mag, Maar ik met mij - ne
 5. zij - ne dro - ge keel. Maar ik door ie - ver
 6. draa - ien van mijn wiel. Mijn kin - ders heb - ben geen
 7. ik soms sla - pen moet Op hooi en strooi in

1. vrouw en kind, Schoon bloot - ge - steld aan sneeuw en wind.
 2. mijn ge - mak, Soms ook wel met een le - ge zak.
 3. a - vond toe En zo heb ik nooit a - re - moe.
 4. slij - per - steen, Ik win meerop een uur - al - leen. Ter -
 5. en door vlijt, Ik win mijn brood in eer - lijk - heid.
 6. on - ge - mak: Zij lo - heb - pen met de be - del - zak.
 7. e - ne stal: Ik heb de kost voor nie - men - dal.

ite - re - lom, ter - la! Van linksom, rechtsom draait mijn - ne steen Door b

Oh, Jantje, Jantje Jacobs!

Handwritten musical score for the piece "Oh, Jantje, Jantje Jacobs!". The score is written on four staves in treble clef. The first staff begins with a 3/4 time signature and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter and eighth notes, with some notes beamed together. The second and third staves continue the melody with similar rhythmic patterns. The fourth staff features a more complex rhythmic pattern with many eighth notes and some beaming. The piece concludes with a final note on a whole note.

Tango

Handwritten musical score for the piece "Tango". The score is written on four staves in treble clef. The first staff begins with a 4/4 time signature. The melody is characterized by a steady eighth-note rhythm. The second and third staves continue the melody with similar rhythmic patterns. The fourth staff concludes the piece with a final note on a whole note.

Allegretto quasi Andantino.

Violins I

Violins II

Violas

Cellos

Basses

Musical score for Violins I, Violins II, Violas, Cellos, and Basses. The score includes dynamic markings such as *pizz.*, *pp*, and *pp possibile*.

9

Flut

Violins

Musical score for Violins and voice. The voice part includes the lyrics: "bien en vain qu'on l'ap-pelle, s'il lui con-vient de re-lu-ser. Rien n'y fait, menace ou pri-è-re, L'un par-le bien, l'au-tre se".

16

Flut ↑

Violins

portanda la voce

Musical score for Violins, Soprani, and Chorus Tenors. The voice parts include lyrics: "tait ; Et c'est l'autre que je, pré-fère, Il n'a rien dit : mais il me plait, L'a-" and "L'amour est un oiseau re-".

ppp

Flûte

22

unls.

-mour | — l'a mour | — l'a -mour | — l'a- mour | l'amour est
 -bel-le Que nul ne peut ap-pri- vol-ser, Et c'est bien en vain qu'on l'ap-pel-le S'il lui con-vient de re-fu-ser !

29

Violins
 en-fant de Bo-hème, Il n'a ja-mais, jamais connu de toi, Si tu ne m'ai-mes pas, je t'ai-me ; Si je t'aime, prends garde à

36 arco Flûte
 Violins arco pizz. pp arco Flûte pizz. pp cresc.
 arco pizz. pp arco pizz. pp cresc.
 arco pizz. pp Flûte pp cresc.

c. toi ; Si tu ne m'ai-mes pas, si tu ne m'aimes pas, je t'ai-me ! — Mais si je t'aime, si je
 Prends garde à toi ! Prends garde à toi !
 arco pp cresc.

mf *meno p*

mf *meno p*

mf *meno p*

f

L'aime, prends garde à toi !

mf

L'amour est en-fant de Bo-hème, Il n'a ja-mais, jamais con-nu de toi, Si tu ne m'aimes pas, je

L'a-mour est - - en-fant - - de

L'a-mour est - - en-fant - - de

pizz. *sempre* *pizz.*

50

arco *pizz.* *arco*

arco *pp* *pizz.* *arco*

arco *pp* *pizz.* *arco*

pp

p

Si tu ne m'aimes pas, si tu ne m'aimes pas je t'aime !

t'ai-me ; Si je t'aime, prends garde à toi ! Prends garde à toi ! Prends garde à

Bo - - hé - - - me ! Prends garde à toi ! Prends garde à

Bo - - hé - - - me ! Prends garde à toi ! Prends garde à

f *arco* *pp* *f*

Violins *pp* *pizz.* *cresc.* *arco*

pp *pizz.* *cresc.* *arco*

pp *pizz.* *cresc.* *arco*

pp *cresc.* *arco*

Mais si je t'aim, si je t'aim, Prends garde a toi |

p *cresc.* *arco* |

toi |

p *cresc.* *arco* |

toi |

p *cresc.* *arco* |

toi |

pp *cresc.* *pizz.* *arco*

f *arco*

♩ = 112.

The musical score is arranged in systems. The first system includes piano accompaniment for the right and left hands, with dynamics *dim. - molto* and *pp*. The second system continues the piano accompaniment with dynamics *f*, *dim. - molto*, and *pp*. The third system features a bass line with dynamics *f*, *mf*, *p*, *pp*, and *dim.*, and a vocal line with dynamics *ppp*. The fourth system includes piano accompaniment with *pizz.* and *dim. molto* markings, and a vocal line with *dim. molto* and the instruction *p leggiero e con fatuità, sempre con ritmo*. The fifth system shows piano accompaniment with *pizz.*, *dim.*, and *molto* markings, and a vocal line with *dim. molto* and *pp* markings. The sixth system continues the piano accompaniment with *dim.*, *molto*, and *pp* markings.

lons ! ah ! To-ré-ador, en gar- de ! To-ré-ador !

Clar.
Bns.

Horns in F
Horns in C. *I. espress.*
p

Violins *arco pp*
Viola *arco pp*

cresc.

To-ré-ador, Et songe bien, oui, songe en combattant, Qu'un œil noir te re-gar-
Cellos *arco pp*
Basses *arco pp*

Fl. I. *colla voce Tempo.*
Ob. *a 1. pp*
Clar. *ppp*
Bassoons *ppp*
Horns in C. *dim.*

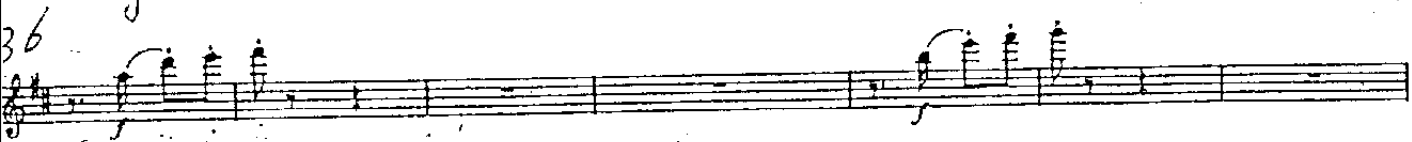
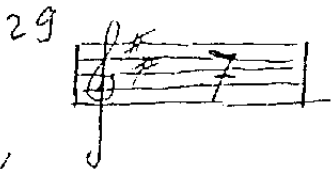
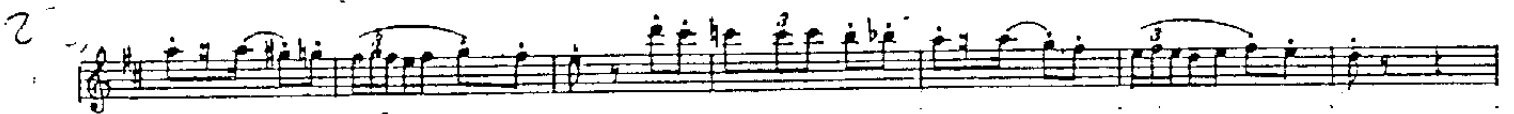
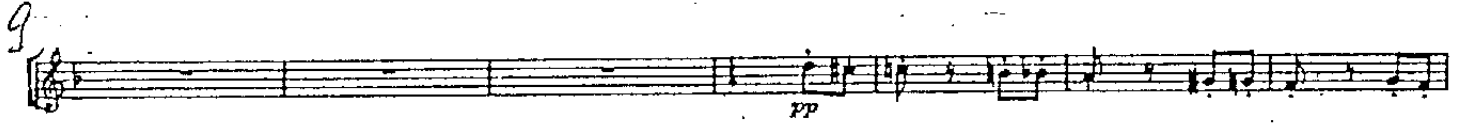
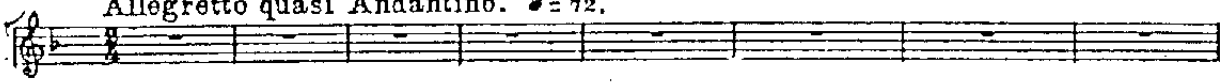
colla voce Tempo.
pizz. arco
pizz. arco
pizz. arco

- de Et que l'amour t'attend, To- ré-a-dor, L'a-mour, l'amour t'at- tend !
dim. p ppp rit.
pizz. arco
pizz.

5. Habanera*

Allegretto quasi Andantino. $\text{♩} = 72$.

Flute I

Qui est elle, poulxiss...

HABANERA⁽¹⁾

N° 5.
Piquet
CARMEN.

Allegretto quasi Andantino.

p

L'amour

1re et 2^{de}
SOPRAN.
Cigarières.

TÉNOIS.
damespans.

BASSES.
*Hommes
du peuple.*

Musical score for piano and vocal parts. The piano part is in the bottom system, and the vocal parts are in the top three systems. The tempo is Allegretto quasi Andantino. The piano part starts with a *pp* dynamic. The vocal parts are for Soprano, Tenor, and Bass.

Allegretto quasi Andantino. (♩ = 72)

pp

Vocal line and piano accompaniment for the first phrase. The vocal line is in the top system, and the piano accompaniment is in the bottom two systems. The lyrics are: *est un oi-seau re-bel-le Que nul ne peut ap-pri-voiser Et c'est* *femmes*

est un oi-seau re - bel-le Que nul ne peut ap - pri - voiser Et c'est

femmes

Vocal line and piano accompaniment for the second phrase. The vocal line is in the top system, and the piano accompaniment is in the bottom two systems. The lyrics are: *bien en vain qu'on l'ap-pelle, S'il-lui con-vient de re-fu-ser. Rien n'y* *trouvé* *volupté*

bien en vain qu'on l'ap - pelle, S'il-lui con - vient - de - re - fu - ser. Rien n'y

trouvé

volupté

(1) Inscrite dans une chanson espagnole. Propriété des Editeurs du Menestrel.

fait menace ou pri - è - re, l'un parle bien, l'autre se tait; Et c'est

l'autre que je pré - fère, Il n'a rien dit; mais il me plaît. — La —

Soprani.

Ténors.

pp *legg.*

L'amour est un oiseau re -

L'amour est un oiseau re -

- mour! — — — — — l'a - mour! — — — — — l'a -

- hel - le Que nul ne peut ap - pri - voi - ser, Et c'est bien en vain qu'on l'ap -

- hel - le Que nul ne peut ap - pri - voi - ser, Et c'est bien en vain qu'on l'ap -

François
Lafontaine

p
 -mour! ——— l'a - mour! l'amour est en - fant de Bo -
 -pel-le. Si lui con - vient de re - fu - ser!
 -pel-le. Si lui con - vient de re - fu - ser!

-lême, Il n'a ja - mais, jamais connu de toi, Si tu ne m'ai - mes pas, je

Non

l'ai - ne; Si je t'aime, prends garde à toi! ——— Si tu ne
 Soprani.
 Prends garde à toi!
 Ténors.
 Prends garde à toi!
 Basses.
 Prends garde à toi!

f *pp*

mai - mes pas, si tu ne m'aimes pas, je t'ai - me! Mais si je

Con

f Prends garde à toi!

f Prends garde à toi!

f Prends garde à toi!

f *pp*

cresc. t'ai - me. si je t'aime, prends gar - de à toi!

mf L'amour est en - faut de Bo -

mf La -

p La -

Trappista
to alla

cresc. *mf* *mf*

- hême, Il n'a ja - mais, jamais con - nu de toi, Si tu ne m'ai - mes pas, je
 - mour est en - fant — de
 - mour est en - fant — de

CARMEN.

p Si tu ne

Kyr
 fai - me; Si je t'aime, prends garde à toi! Prends garde à toi!

Bo - - - hè - - - me! Prends garde à toi!

f Bo - - - hè - - - me! Prends garde à toi!

f *p*

cre - scen
 m'aimes pas, si tu ne m'aimes pas je - t'ai - me! Mais si je t'aime, si je

Com

Prends garde à toi!

Prends garde à toi!

Prends garde à toi!

f *p* *crese.*

du *f*
 t'ai me, prends garde à - toi!

p *crese.* *f*
 à toi!

p *crese.* *f*
 à toi!

p *crese.* *f*
 à toi!

f *ff* *63*

Ped.

p

L'oi - seau que tu croy - ais sur - prendre Battit de l'aîe et s'en va -

- la: L'antour est loin, tu peux l'at - tendre Tu ne l'at - tends plus, il est

port de voix.

là! Tout au - tour de toi vi - te, vi - te, Il vient, s'en va, puis il re -

port de voix.

- vient; Tu crois le te - nir, il s'é - vi - te; Tu crois l'é - vi - ter, il te

tient! — Fa — mour! — Fa — mour! —

Soprani *legg.* *3*
Tout au — tour de toi vi — te, vite Il vient, s'en va, puis il re — vient: Tu crois

Ténors *pp* *legg.* *3*
Tout au — tour de toi vi — te, vite Il vient, s'en va, puis il re — vient: Tu crois

Fa — mour! — Fa — mour! L'amour est en — fant de Bo —

le tenir il t'è — vi — te; il croise l'é — vi — ter, il te tient!

le tenir il t'è — vi — te; il croise l'é — vi — ter, il te tient!

- hème, Il n'a ja — mais, ja — mais connu de toi, Si tu ne m'aimes pas, je t'ai — me; Si

je t'aime prends garde à toi! ————— Si tu ne m'aimes pas, Si

Soprani.
Prends garde à toi!

Tenors.
Prends garde à toi!

Basses.
Prends garde à toi!

tu ne m'aimes pas, je t'ai - me; Mais si je t'aime, si je t'aime, prends garde à

f
Prends garde à toi!

f
Prends garde à toi!

f
Prends garde à toi!

toi!

mf

L'amour est en - fant de Bo - hème, Il n'a ja - mais, j'auris connu de

mf

p L'a - - - mour est en -

p

L'a - - - mour est en -

The first system of the musical score consists of five staves. The top staff is a vocal line starting with the word 'toi!' followed by a long horizontal line. The second and third staves are vocal lines with lyrics: 'L'amour est en - fant de Bo - hème, Il n'a ja - mais, j'auris connu de'. The fourth staff is a vocal line with lyrics: 'L'a - - - mour est en -'. The fifth staff is a piano accompaniment line with lyrics: 'L'a - - - mour est en -'. Dynamics include *mf* and *p*.

loi, Si tu ne m'ai - mes pas, je t'ai - me; Si je t'aime, prends garde à

- fant de Bo - - - hème - - -

- fant de Bo - - - hème - - -

The second system of the musical score consists of five staves. The top staff is a vocal line with lyrics: 'loi, Si tu ne m'ai - mes pas, je t'ai - me; Si je t'aime, prends garde à'. The second and third staves are vocal lines with lyrics: '- fant de Bo - - - hème - - -'. The fourth staff is a vocal line with lyrics: '- fant de Bo - - - hème - - -'. The fifth staff is a piano accompaniment line. Dynamics include *mf*.

CARMEN.

p Si tu ne m'aimes pas, Si tu ne m'aimes pas, je —

toi! Prends garde à toi!

- me! Prends garde à toi!

- me! Prends garde à toi!

p *cresc.* *sen* *do* *f* *a*
t'ai - me; Mais si je t'aime, si je t'ai - me prends garde à — toi! —

Prends garde à toi!

Prends garde à toi!

Prends garde à toi!